

10. POLITYKA RACHUNKOWOŚCI W BADANIU SPRAWOZDANIA FINANSOWEGO

<https://doi.org/10.18559/978-83-8211-219-1/10>

 Beata Zyznarska-Dworczak

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
beata.zyznarska-dworczak@ue.poznan.pl

Accounting policy in financial audit

Abstract

The aim of the chapter is to present the importance of accounting policy in the audit of financial statements. The chapter identifies the basic functions of accounting policy in financial reporting and then refers them to the tasks of a financial auditor during the process of financial audit. After presenting the specifics of the relevant audit procedures relating to accounting policy the chapter shows accordingly the main conclusions of the auditor presented in the audit report. Due to the lack of exhaustive research in the analysed research area of this chapter, the study contributes to reducing the cognitive gap existing in the Polish scientific literature. The considerations presented are of a legislative and theoretical nature, however they may constitute an incentive for further research aimed at showing the role of accounting policy in the practice of financial auditing.

Keywords: accounting policy, auditing, financial audit, audit of financial statements, audit report.

Wprowadzenie

Badanie sprawozdania finansowego jest jednym z podstawowych narzędzi zapewniania bezpieczeństwa i przejrzystości rynków finansowych. Służy wzmacnianiu jakości sprawozdania finansowego, jak również podnoszeniu zaufania jego użytkowników do sprawozdawczości finansowej. Badanie jest przeprowadzane zgodnie z obowiązującymi w danym państwie standardami dotyczącymi kluczowych procedur jego przeprowadzania. Zasadniczo standardy nie wskazują konkretnych procedur czy technik w zakresie badania polityki rachunkowości,

Sugerowane cytowanie:

Zyznarska-Dworczak, B. (2024). Polityka rachunkowości w badaniu sprawozdania finansowego. W: M. Remlein i M. Masztalerz (red.), *Polityka rachunkowości w kształtowaniu obrazu jednostki gospodarczej* (s. 145–159). Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu. <https://doi.org/10.18559/978-83-8211-219-1/10>

Ta książka jest udostępniana na licencji Creative Commons – Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe

jednak z uwagi na jej znaczenie w ocenie jakości sprawozdania finansowego biegły rewident ocenia zarówno poprawność przyjętej przez badany podmiot polityki rachunkowości i jej zgodność z mającymi zastosowanie ramowymi założeniami sprawozdawczości finansowej, jak i jej spójność ze stosowanymi w praktyce zasadami rachunkowości.

Celem niniejszego rozdziału jest wskazanie podstawowych funkcji polityki rachunkowości w sprawozdawczości finansowej, a następnie ocena ich wpływu na proces badania sprawozdania finansowego, w tym stosowane procedury badania oraz wnioski biegłego rewidenta prezentowane w sprawozdaniu z badania. Wykorzystano metodę studiów literaturowych dotyczących piśmiennictwa naukowego, opracowań zawodowych, a także przepisów prawnych i regulacji zawodowych dla biegłych rewidentów oraz metodę krytycznej analizy i wnioskowania dedukcyjnego.

W rozdziale zidentyfikowano podstawowe funkcje polityki rachunkowości w sprawozdawczości, przedstawiono procedury badania dotyczące polityki rachunkowości, wskazując dwa podejścia – *sensu stricte*, odnoszące się wprost do poprawności stosowanej polityki, i *sensu largo*, rozszerzające perspektywę weryfikacji polityki na ocenę poprawności prowadzenia ksiąg rachunkowych i ich zgodności z polityką przyjętą przez badaną jednostkę. Następnie wyjaśniono znaczenie polityki rachunkowości w formułowaniu wniosków przez biegłego rewidenta w sprawozdaniu z badania oraz wskazano obowiązki biegłego rewidenta w odniesieniu do poszczególnych funkcji polityki rachunkowości. Rozważania podsumowano wyznaczeniem kierunków dalszych badań w obszarze polityki rachunkowości w rewizji finansowej.

10.1. Funkcje polityki rachunkowości w sprawozdawczości i rewizji finansowej

W literaturze przedmiotu wskazywane są różne funkcje polityki rachunkowości, które dotyczą zarówno perspektywy makro-, i mikroekonomicznej. W ujęciu makroekonomicznym polityka rachunkowości oznacza zbiór przepisów prawnych, standardów oraz dyrektyw metodologicznych stosowanych w celu określenia zasad rachunkowości w danym państwie w pewnym okresie (Foster, 1980; Morris, 1987; Brzezina, 1998, s. 22; Zyznarska-Dworczak, 2019; Dhole i in., 2021). Z kolei polityka rachunkowości w ujęciu mikroekonomicznym dotyczy danej jednostki gospodarczej, zgodnie z przyjętymi w makropolicy zasadami rachunkowości. W literaturze przedmiotu można spotkać różne definicje polityki rachunkowości jednostki gospodarczej (Robson, 1993; Hendriksen, von Breda

2002, s. 250; Hope, 2003; Sawicki, 2000; Pfaff, 2014; Stępień, 2014). Ponieważ niniejszy rozdział dotyczy badania sprawozdania finansowego podmiotu, uwagę poświęcono *stricte* mikropolityce rachunkowości, czyli polityce rachunkowości jednostki gospodarczej.

Podstawową funkcją polityki rachunkowości jest funkcja regulacyjna, polegająca na uregulowaniu zasad funkcjonowania systemu rachunkowości w danej jednostce gospodarczej zgodnie z obowiązującym ją prawem. Zgodnie z art. 10 ustawy o rachunkowości (dalej UoR) oznacza to przyjęcie „konkretnych zasad rachunkowości”, w tym w szczególności dotyczących:

- określenia roku obrotowego i wchodzących w jego skład okresów sprawozdawczych;
- metod wyceny aktywów i pasywów oraz ustalania wyniku finansowego;
- sposobu prowadzenia ksiąg rachunkowych, w tym co najmniej:
  - zakładowego planu kont,
  - wykazu ksiąg rachunkowych, a przy prowadzeniu ksiąg rachunkowych przy użyciu komputera – wykazu zbiorów danych tworzących księgi rachunkowe na informatycznych nośnikach danych,
  - opisu systemu przetwarzania danych, a przy prowadzeniu ksiąg rachunkowych przy użyciu komputera – opisu systemu informatycznego;
- systemu służącego ochronie danych i ich zbiorów.

Z kolei jednostki stosujące zgodnie z ustawą Międzynarodowe Standardy Rachunkowości traktują politykę rachunkowości jako „konkretne prawidła, metody, konwencje, reguły i praktyki przyjęte przez jednostkę gospodarczą przy sporządzaniu i prezentacji sprawozdań finansowych” (MSR 8, 2008, par. 5).

Do realizacji regulacyjnej funkcji rachunkowości stosowane są różne instrumenty, które ze względu na ich rodzaj można podzielić na (Stępień, 2012, s. 294 i 295):

- instrumenty materialne – wykorzystywane do wyboru metod wyceny zasobów przedsiębiorstwa bezpośrednio wpływających na wartość aktywów i pasywów, a także kategorii wynikowych;
- instrumenty formalne – wykorzystywane do wyboru sposobu prezentacji i ujawnień w sprawozdaniu finansowym;
- instrumenty czasowe – wykorzystywane do wyboru roku obrotowego i dnia bilansowego, a także terminu zatwierdzenia i opublikowania sprawozdania finansowego.

---

* W KSR 7 (2018, par. 2.1) została przyjęta definicja polityki rachunkowości za UoR, poprzez odwołanie do art. 3 ust. 1 pkt 11 ustawy.

Wskazane instrumenty służą adaptacji obowiązującego prawa i regulacji w zakresie rachunkowości finansowej dla potrzeb jednostki gospodarczej (Kondraszuk, 2011, s. 190). Pomagają kierownictwu jednostki przyjąć i stosować konkretne rozwiązania w ramach dobrowolnego autonomicznego doboru polityki rachunkowości, dopuszczalne prawnie. Zasadniczo ta autonomia służy dostosowaniu polityki do specyfiki i potrzeb działalności danego podmiotu. Jednak może rodzić ryzyko niepoprawnego doboru zasad w polityce czy braku spójności w ich stosowaniu bądź też celowego wykorzystywania polityki do manipulowania wynikami jednostki gospodarczej. W związku z tym niezbędna jest ocena realizacji funkcji regulacyjnej polityki. Ocena przestrzegania przyjętej polityki rachunkowości, realizowana najczęściej w ramach kontroli wewnętrznej jednostki, wyznacza kontrolną funkcję polityki rachunkowości. Funkcja kontrolna służy zasadniczo ujawnianiu błędów oraz przeciwdziałaniu nieprawidłowościom w księgach rachunkowych.

Ramowy charakter regulacji prawa bilansowego umożliwia jednostkom gospodarczym świadome prowadzenie polityki rachunkowości, które pozwala na kreowanie obrazu przedsiębiorstwa (Świetla i Zieniuk, 2017). Polityka rachunkowości może być wówczas postrzegana jako część ogólna polityki jednostki gospodarczej, a jednocześnie jako środek realizacji jej złożonych celów (Poniatowska, 2014). Przyjmowanie konkretnych rozwiązań obowiązujących w polityce rachunkowości danej organizacji poprzez dostosowanie się zgodnie z prawem wyboru do strategii jednostki wyznacza zarządczo-strategiczną funkcję polityki rachunkowości. Kierownicy mogą wyznaczać w ramach polityki rachunkowości, poza wspomnianym już prawem wyboru w zakresie metod wyceny i pomiaru wyniku finansowego, także m.in. szczegółowość ujawnień (punkt 9 i 10) informacji dodatkowej zgodnie z załącznikiem 1 UoR w ramach:

- opisu ewentualnych niepewności co do możliwości kontynuowania działalności i opisu podejmowanych bądź planowanych przez jednostkę działań mających na celu eliminację niepewności, np. zakres ujawnień w zakresie niepewności wynikającej z wpływu na działalność gospodarczą koronawirusa i pandemii COVID-19 (szerzej Zyznarska-Dworczak, Rudźcionienė, 2022);
- opisu innych informacji, jeżeli mogłyby w istotny sposób wpłynąć na ocenę sytuacji majątkowej i finansowej oraz wynik finansowy jednostki, np. odniesienie się do wyników jednostki w ramach rozwoju zrównoważonego (szerzej Fijałkowska i Zyznarska-Dworczak, 2017).

Decyzje kierownictwa nakreślają ramy zakresu sprawozdawczości danej jednostki i jednocześnie wpływają na zakres komunikacji jednostki z jej interesariuszami. Funkcja zarządczo-strategiczna polityki rachunkowości jest bowiem ściśle powiązana z funkcją komunikacyjną i wizerunkową polityki

rachunkowości. W ramach funkcji komunikacyjnej jednostka gospodarcza ujawnia stosowane zasady i zakres ich stosowania w informacji dodatkowej, w których dominują ujawnienia o charakterze narracyjnym. Świadome, ukierunkowane na oczekiwania informacyjne interesariuszy posługiwanie się polityką rachunkowości może służyć zarządzaniu wrażeniem. Z jednej strony jednostka prezentuje realizację strategii oczekiwanej przez użytkowników sprawozdania finansowego, a z drugiej dąży do oddziaływania na pożądane przez nią ich zachowania.

Kreowanie pożądanego wizerunku jednostki gospodarczej wpisuje się w kreatywność jako cechę rachunkowości, która w ramach obowiązujących regulacji rachunkowości pozwala na wybór optymalnych dla danej jednostki rozwiązań. Ponadto wykorzystywanie polityki rachunkowości w oddziaływaniu na interesariuszy służy w dużej mierze legitymizowaniu pożądanego przez nich statusu jednostki gospodarczej. Proces legitymizacji w rachunkowości jest zjawiskiem coraz powszechniejszym (Zyznarska-Dworczak, 2018; Zyznarska-Dworczak i Fijałkowska, 2018), jednak nie uzasadnia wykorzystywania polityki rachunkowości jako narzędzia manipulowania informacją przedstawianą w sprawozdaniu finansowym. Granicą pomiędzy realizacją funkcji zarządczej, komunikacyjnej i wizerunkowej polityki rachunkowości a rachunkowością oszukańczą jest moment przekroczenia prawa wyznaczającego odpowiedzialność karną za naruszenie obowiązków w zakresie prowadzenia ksiąg rachunkowych i sporządzania sprawozdań finansowych. Zgodnie z art. 77 UoR osoba dopuszczająca się:

- nieprowadzenia ksiąg rachunkowych, prowadzenia ich wbrew przepisom ustawy lub podawania w tych księgach nierzetelnych danych;
- niesporządzenia sprawozdania finansowego, sporządzenia go niezgodnie z przepisami ustawy lub zawarcia w sprawozdaniu nierzetelnych danych

podlega grzywnie lub karze pozbawienia wolności do lat dwóch, albo obu tym karom łącznie.

Do podstawowych przyczyn przekraczania granicy prawa bilansowego zalicza się w szczególności brak profesjonalizmu i etyki zawodowej służb księgowych oraz ich brak poczucia odpowiedzialności za tworzone informacje, a także występowanie rozbudowanych i mało przejrzystych struktur organizacyjnych podatnych na obejście funkcji kontrolnej (Michalczyk, 2011). Czynnikiem sprzyjającym manipulowaniu informacją w sprawozdaniu finansowym jest również próba godzenia interesów właścicieli oraz innych interesariuszy przedsiębiorstwa (Karmańska, 2008). Presja na manipulowanie informacjami może mieć charakter wewnętrzny, służący realizacji strategii przedsiębiorstwa, jak i zewnętrzny, będący odpowiedzią na oczekiwania interesariuszy jednostki. W związku z istnie-

jącym ryzykiem nieprawidłowego stosowania polityki rachunkowości badanie sprawozdania finansowego wymaga uwzględnienia wszystkich jej funkcji:

- regulacyjnej,
- kontrolnej,
- zarządczo-strategicznej,
- komunikacyjnej,
- wizerunkowej.

Biegły rewident ocenia realizację poszczególnych funkcji zgodnie z koncepcją zawodowego sceptycyzmu. Niewłaściwa realizacja poszczególnych funkcji może bowiem skutkować istotnym zniekształceniem informacji w sprawozdaniu finansowym.

10.2. Procedury badania dotyczące polityki rachunkowości

Krajowe Standardy Rewizji Finansowej w brzmieniu Międzynarodowych. Standardów Badania IAASB, które obecnie obowiązują w Polsce na podstawie Uchwały Krajowej Rady Biegłych Rewidentów nr 3430/52a/2019, nie zawierają konkretnego standardu z zakresu badania zasad (polityki) rachunkowości. Brak w nich także szczegółowej metodyki weryfikacji poprawności ksiąg rachunkowych prowadzonych przez daną jednostkę (Szczotka, 2012; Salterio i Koonce, 1997; Baklarz 2020a, 2020b; Pinto i in., 2020; Cho i Krishnan, 2023).

Analiza standardów badania pozwala wyróżnić dwa podejścia do badania polityki rachunkowości:

- *sensu stricto* – badania polityki rachunkowości w aspekcie poprawności przyjętych i stosowanych zasad rachunkowości;
- *sensu largo* – badania polityki rachunkowości w aspekcie poprawności poszczególnych elementów systemu, w tym ksiąg rachunkowych.

Badanie polityki rachunkowości *sensu stricto* dotyczy oceny poprawności przyjętych i stosowanych zasad rachunkowości. W szczególności biegły sprawdza, czy przyjęte rozwiązania są zasadne, legalne, przestrzegane oraz ujawnione w należyty sposób w sprawozdaniu finansowym (Furman, 2011). Paragraf 19 lit. (b) Krajowego Standardu Badań (KSB 315 (Z), 2019) wskazuje, by biegły rewident przeprowadzał procedury oszacowania ryzyka w celu uzyskania zrozumienia mających zastosowanie ramowych założeń sprawozdawczości finansowej i zasad (polityki) rachunkowości jednostki oraz przyczyn wszelkich zmian w tych zasadach. Z kolei zgodnie z par. 20 tego standardu biegły rewident

ocenia, czy zasady (polityka) rachunkowości jednostki są odpowiednie i spójne z mającymi zastosowanie ramowymi założeniami sprawozdawczości finansowej. W tabeli 10.1 wskazano przykładowe kwestie, które biegły rewident może rozważyć, badając stosowane przez badaną jednostkę zasady oraz sposoby ich zastosowania.

Tabela 10.1. Przykładowy zakres uzyskania zrozumienia polityki rachunkowości przez biegłego rewidenta

Zakres	Szczegółowe rozpoznanie
Zgodność polityki z mającymi zastosowanie ramowymi założeniami sprawozdawczości finansowej	<ul style="list-style-type: none"> • zasady rachunkowości i praktyki specyficzne dla danej branży, w tym znaczące dla danej branży grupy transakcji, salda kont i powiązane ujawnienia w sprawozdaniu finansowym, jak na przykład pożyczki i inwestycje w bankach lub prace badawcze i rozwojowe w branży farmaceutycznej • ujmowanie przychodów • rachunkowość dotycząca instrumentów finansowych, w tym związanych z nimi strat kredytowych • aktywa, zobowiązania i transakcje w walucie obcej • rachunkowość nietypowych lub złożonych transakcji, w tym tych w obszarach kontrowersyjnych lub nowatorskich, np. rachunkowość oparta na kryptowalutach
Zrozumienie sposobu doboru i zastosowania zasad (polityk) rachunkowości przez jednostkę, w tym wszelkich zmian i ich przyczyn	<ul style="list-style-type: none"> • metody stosowane przez jednostkę do ujmowania, wyceny, prezentacji i ujawniania znaczących i nietypowych transakcji • skutek znaczących zasad (polityk) rachunkowości w kontrowersyjnych lub nowatorskich obszarach, dla których nie ma wiążących wytycznych lub uzgodnionego podejścia • zmiany w otoczeniu, takie jak zmiany mających zastosowanie ramowych założeń sprawozdawczości finansowej lub reformy podatkowe, które mogą wymagać zmiany zasad (polityk) rachunkowości jednostki • standardy sprawozdawczości finansowej oraz przepisy prawa i regulacji, które są nowe dla jednostki, oraz kiedy i w jaki sposób jednostka wdroży lub spełni takie wymogi

Źródło: Opracowanie własne na podstawie (KSB 315 (Z), 2019, par. A82).

Ocena systemu rachunkowości i funkcjonowania jego elementów pod kątem realizacji zasad przyjętych w polityce rachunkowości stanowi szersze podejście biegłego rewidenta, który w tym zakresie weryfikuje (Baklarz, 2020b):

- poprawność opisu polityki rachunkowości dla każdego zidentyfikowanego elementu (podsystemu) składającego się na księgi zgodnie z art. 10 ust. 1 UoR;
- spełnienie wymogów formalnych każdego ze zidentyfikowanych elementów systemu informatycznego (podsystemów) uznanych za składnik ksiąg, łącznie z kontami księgi głównej.

Ocena spełnienia wymogów prawidłowego prowadzenia ksiąg w odniesieniu do każdego podsystemu wymaga weryfikacji spełnienia podstawowych warunków prowadzenia ksiąg rachunkowych wskazanych w art. 9, 10 i 24 ustawy. Obowiązkiem jednostki jest prowadzenie ksiąg rachunkowych w języku polskim i walucie polskiej, przy zapewnieniu rzetelności, czyli zgodności ze sprawdzonymi pod względem prawdziwości danymi dokumentów lub innymi źródłami, a także bezbłędności i sprawdzalności. Zgodnie z par. 5 KSB 330 biegły rewident projektuje ogólne reakcje i wdraża je odpowiednio do oszacowanego ryzyka istotnego zniekształcenia na poziomie sprawozdania finansowego, przy czym istotny jest tu rodzaj procedur badania (KSB 330, 2019, par. A5). Zależy on od celu reakcji (test kontroli lub procedura wiarygodności) oraz jej rodzaju (inspekcja, obserwacja, zapytania, potwierdzenia, ponowne przeliczanie, ponowne wykonywanie czynności lub procedury analityczne). Ocenę przestrzegania formalnych wymogów prawidłowego prowadzenia ksiąg biegły rewident może sprowadzić do wykonania pojedynczego testu, przykładowo poprzez zapytanie, ogląd podsystemu, przeprowadzenie poszczególnych operacji w podsystemie rachunkowości razem z pracownikami badanej jednostki, a także przegląd uzyskiwanych z podsystemu zestawień (Baklarz, 2020b). Zakres badania prawidłowego prowadzenia ksiąg może dotyczyć (Baklarz, 2020a, 2020b):

- możliwości zamknięcia ksiąg pomocniczych i księgi głównej, jak również ich faktycznego zamykania w sposób trwały;
- poprawności oznaczenia wydruku lub podglądu, a także zapisu ksiąg rachunkowych, prawidłowości sporządzenia dziennika, prawidłowości sporządzenia zestawienia obrotów i sald kont księgi głównej oraz ksiąg pomocniczych w kontekście nazwy jednostki, automatycznego numerowania stron, oznaczania strony pierwszej i ostatniej generowanego dokumentu, identyfikowania osób odpowiedzialnych za zapis, a także uzgodnienia zapisów księgi pomocniczej z kontami księgi głównej;
- prawidłowości zapisów w kontekście art. 20 ust. 5 UoR, w tym trwałości zapisu, źródeł pochodzenia zapisu, osób odpowiedzialnych za dokonanie zapisu, a także zapewnienia przez program sprawdzenia poprawności przetwarzania danych oraz kompletności i identyczności zapisów;
- sposobu korygowania błędnych zapisów, w tym oceny, czy możliwa jest korekta błędu w inny sposób niż wprowadzenie do ksiąg dowodu zawierającego korektę błędnego zapisu dokonywaną tylko zapisami dodatnimi albo tylko ujemnymi.

Przy planowaniu i przeprowadzaniu badania prawidłowości ksiąg rachunkowych, w tym ich oceny pod kątem zapisów w przyjętej polityce rachunkowości, biegły uwzględni również związane z tym ryzyko. Zgodnie z KSB (KSB 315 (Z), 2019, par. A82) ryzyko błędów przy przetwarzaniu informacji finansowych

może ograniczać zatrudnianie kompetentnego personelu z zakresu finansów, rachunkowości i IT. Jednak, jak się podkreśla w standardzie, polityki i praktyki zarządzania zasobami ludzkimi mogą nie zapobiegać silnym skłonnościom naczelnego kierownictwa do zawyżania zysków.

Biegły rewident rozpoznaje także ryzyko nieprawidłowości stosowania zasad polityki rachunkowości, badając poszczególne istotne pozycje sprawozdania finansowego. Przykładowo badanie wartości szacunkowych zgodnie z KSB (KSB 540 (Z), 2020) wymaga odniesienia się biegłego do zasad obowiązujących w badanym okresie, jak również ich zmian na skutek zmiany strategii jednostki bądź zmian ramowych założeń sprawozdawczości finansowej. Biegły ocenia bowiem, czy kierownictwo wdrożyło proces kontroli wewnętrznej sprawozdawczości finansowej dotyczącej ustalania i ujawniania szacunków księgowych, w tym w zakresie (KSB 540 (Z), 2020, par. A22):

- wyboru odpowiednich zasad (polityk) rachunkowości oraz określania procesów szacowania, w tym odpowiednich metod szacowania lub wyceny, a tam gdzie ma to zastosowanie, modeli;
- opracowania lub identyfikacji odpowiednich danych i założeń, które wpływają na szacunki księgowe;
- okresowych przeglądów okoliczności powodujących konieczność ustalania i ujawniania szacunków księgowych oraz, jeśli to konieczne, ich aktualizacji.

Zatem proponowane przez biegłego rewidenta korekty w toku badania mogą być związane z wysokością szacunków ustalonych przez jednostkę i ich wartości prezentowanych w sprawozdaniu finansowym, a także ujawnieniami informacji o wycenie w informacji dodatkowej i ich spójności z rozwiązaniami przyjętymi w polityce rachunkowości (Staszek i Ziemiak, 2023).

Przeprowadzenie procedur badania w zakresie polityki rachunkowości powinno zostać odpowiednio udowodnione przez biegłego rewidenta w dokumentacji badania. Jak już wspomniano, żaden ze standardów badania nie precyzuje wprost kryteriów oceny, metody badania oraz konkretnego sposobu dokumentowania wniosków. Kluczowym zadaniem biegłego jest zebranie odpowiednich i wystarczających dowodów badania, by udokumentować uzyskanie zrozumienia przez biegłego zasadności i poprawności stosowania polityki rachunkowości przez badany podmiot. Biegły powinien zatem przygotować dokumentację badania poprzez włączenie do niej:

- kluczowych elementów zrozumienia,
- źródeł informacji, z których zrozumienie przez biegłego rewidenta zostało uzyskane;
- przeprowadzonych procedur oszacowania ryzyka.

Tak przygotowana dokumentacja powinna zgodnie par. 8 KSB 230 umożliwić doświadczonemu audytorowi, który nie miał wcześniejszych powiązań z tym badaniem, zrozumienie rezultatów przeprowadzonych procedur badania i uzyskanych dowodów badania.

10.3. Wnioski biegłego rewidenta dotyczące polityki rachunkowości w sprawozdaniu z badania

Ustawowym zadaniem biegłego rewidenta (Ustawa, 2017, art. 83, ust. 3, pkt 8) jest wyrażenie opinii, czy sprawozdanie finansowe przedstawia rzetelny i jasny obraz sytuacji majątkowej i finansowej oraz wyniku finansowego badanej jednostki zgodnie z mającymi zastosowanie przepisami dotyczącymi rachunkowości i sprawozdawczości finansowej, a także „przyjętymi zasadami (polityką) rachunkowości”. Ustawa wyznacza obowiązek oceny przez biegłego rewidenta spójności i poprawności stosowania przyjętej przez jednostkę polityki rachunkowości, co wymaga w szczególności weryfikacji realizacji funkcji regulacyjnej i kontrolnej polityki. Badanie powinno dotyczyć w szczególności:

- formalnych aspektów przyjęcia przez daną jednostkę polityki rachunkowości, jak pisemna, aktualna, obowiązująca polityka rachunkowości, zatwierdzona przez kierownika jednostki, a także okres jej obowiązywania, jej aktualizacja stosownie do zmian przepisów prawa, ocena ewentualnych zmian polityki w trakcie badanego roku i zapewnienie ciągłości jej stosowania;
- poprawności polityki rachunkowości i jej spójności ze stosowanymi przez jednostkę zasadami rachunkowości;
- spójności stosowanych zasad rachunkowości z zasadami zastosowanymi do prezentacji poszczególnych pozycji w sprawozdaniu finansowym badanej jednostki, a także ich zgodności z ujawnienia w informacji dodatkowej;
- udokumentowanego zrozumienia polityki rachunkowości, w tym oceny poprawności i stosowania metod wyceny dla istotnych pozycji sprawozdania finansowego.

Wnioski biegłego rewidenta powinny również wykluczyć ryzyko nadużyć związanych z nieodpowiednią realizacją funkcji zarządczo-strategicznej, komunikacyjnej i wizerunkowej. Zachowanie zawodowego sceptycyzmu jest szczególnie ważne w trakcie rozważania ryzyka istotnego zniekształcenia spowodowanego oszukańczym manipulowaniem obrazu jednostki prezentowanym w sprawozdaniu finansowym. Wymaga świadomości wykorzystywania funkcji polityki rachunkowości w realizacji założeń strategicznych jednostki, w tym także oddziaływania na interesariuszy, które przekraczałyby dopuszczone pra-

wem rozwiązania. W celu uzyskania racjonalnej pewności biegły rewident jest w szczególności odpowiedzialny za rozważenie możliwości obejścia kontroli przez kierownictwo oraz uznanie faktu, że procedury badania, które są efektywne przy wykrywaniu błędów, mogą być nieefektywne przy wykrywaniu oszustw (par. 8 KSB 240). W związku z tym w sprawozdaniu z badania w sekcji „Odpowiedzialność biegłego rewidenta za badanie sprawozdania finansowego” zgodnie z (KSB 700 (Z), 2019, par. 39 lit. (a)) biegły podkreśla znaczenie tego podejścia i stwierdza, że jako element badania zgodnie z KSB stosuje zawodowy osąd i zachowuje zawodowy sceptycyzm przez cały czas badania.

W przypadku gdy biegły rewident uzna za konieczne zgłoszenie uwag do prawidłowości bądź stosowania polityki rachunkowości, w zależności od oceny istotności ich wpływu na sprawozdanie finansowe, może zgodnie z (KSB 700(Z), 2019; KSB 705 (Z) , 2019; KSB 706 (Z), 2019):

- dodać objaśnienia w formie paragrafu, wskazując rodzaj i zakres nieprawidłowości;
- wprowadzić zastrzeżenie w przypadku istotnych uwag w zakresie stwierdzonych nieprawidłowości o charakterze nierozległym, wskazując ich skutki w sprawozdaniu finansowym;
- wydać opinię negatywną wobec rozległych i istotnych nieprawidłowości, przedstawiając ich zakres i skutki w sprawozdaniu finansowym.

Bardzo rzadko w praktyce rewizji finansowej spotyka się opinię odmowną, wynikającą wprost z naruszeń polityki rachunkowości. Rozszerzenie perspektywy oceny polityki rachunkowości na ocenę prawidłowości ksiąg rachunkowych i ich prowadzenie zgodnie z przyjętą polityką umożliwia wskazanie skutków ograniczeń zakresu badania w tym zakresie. Przykład opinii odmownej podaje A. Baklarz (2020a, s. 72) wobec stwierdzonego braku prawidłowych procedur zabezpieczających dostęp do ksiąg i zagwarantowania bezpiecznej archiwizacji w sytuacji jednostki, w której serwery z księgami rachunkowe poddane zostały atakowi hackerskiemu. Opinia odmowna wskazuje wówczas ograniczenie zakresu badania, gdyż księgi rachunkowe i dokumenty stanowiące ich podstawę uległy nieodwracalnemu zniszczeniu, a jednostka nie dysponowała ich archiwum.

Obserwowane obecnie warunki niepewności gospodarczej i biznesowej, jak okres popandemiczny, inwazja Rosji na Ukrainę, zmienność inflacji, cyberprzestępczość, przejawy kryzysu ekologicznego, mogą wpływać na jakość sprawozdawczości finansowej i niefinansowej (szerzej por. Zyznarska-Dworczak i Rudzionienė, 2022; Zyznarska-Dworczak, 2022, 2023). Warunki niepewności mogą implikować wzrost ryzyka oszustwa poprzez kreowanie informacji nieprawdziwych w sprawozdaniu finansowym. Odpowiedzią rewizji finansowej jest właściwe dostosowanie znaczenia zawodowego sceptycyzmu audytora

(Zyznarska-Dworczak, 2024). W szczególności krytyczna weryfikacja realizacji poszczególnych funkcji polityki rachunkowości przez biegłego rewidenta pozwala na sformułowanie wniosku o poprawności jej kompleksowego stosowania w badanej jednostce, determinującego jakość prezentowanych i ujawnianych w sprawozdaniu finansowym informacji.

Podsumowanie

W rozdziale zidentyfikowano pięć podstawowych funkcji polityki rachunkowości – regulacyjną, kontrolną, zarządczo-strategiczną, komunikacyjną oraz wizerunkową. Następnie ukazano sposób przeprowadzenia procedur badania służących ocenie poprawności realizacji tych funkcji w badanej jednostce. W odniesieniu do funkcji regulacyjnej i kontrolnej polityki rachunkowości biegły ocenia przestrzeganie mających zastosowanie ramowych założeń sprawozdawczości finansowej poprzez weryfikację spójności zasad ze stosowanymi w praktyce zasadami rachunkowości, z uwzględnieniem poprawności prowadzenia ksiąg rachunkowych. W odniesieniu do pozostałych funkcji polityki rachunkowości – funkcji zarządczo-strategicznego, komunikacyjnej oraz wizerunkowej – biegły ocenia ryzyko celowego manipulowania informacją w sprawozdaniu finansowym, przekraczającego obowiązujące ramy prawne. Mimo że jednostce przysługują prawa wyboru w ramach stosowanych zasad polityki rachunkowości i ujawnień z nimi związanych w sprawozdaniu finansowym, to zadaniem biegłego rewidenta jest ocena, jak daleko sięga kreatywność kierownictwa jednostki w tym zakresie. Biegły, dostosowując procedury badania do ewentualnego ryzyka badania, upewnia się, czy badana jednostka nie stosuje polityki rachunkowości jako narzędzia rachunkowości oszukańczej. Wnioski biegłego rewidenta, poparte odpowiednimi i wystarczającymi dowodami badania, wymagają odpowiedniego, stosownego do istotności ewentualnych nieprawidłowości uwzględnienia w sprawozdaniu z badania i ewentualnej modyfikacji opinii.

Ocena biegłego rewidenta w zakresie poprawnej realizacji funkcji polityki rachunkowości w badanej jednostce wymaga w szczególności zachowania zawodowego sceptycyzmu. Sceptyczne podejście biegłego w tym zakresie nabiera coraz większego znaczenia wobec warunków rosnącej niepewności gospodarczej i biznesowej. Podjęcie naukowych badań empirycznych w przedstawnym obszarze może stanowić cenne źródło informacji dla regulatorów, biegłych rewidentów i zarządzających firmami audytorskimi, jak również dla użytkowników sprawozdania finansowego oraz użytkowników sprawozdania z badania.

Bibliografia

- Baklarz, A. A. (2020a). Badanie prawidłowości prowadzenia ksiąg rachunkowych za pomocą systemu informatycznego – artykuł dyskusyjny (cz. I). *Rachunkowość*, 3(84), 71–79.
- Baklarz, A. A. (2020b). Badanie prawidłowości prowadzenia ksiąg rachunkowych za pomocą systemu informatycznego – artykuł dyskusyjny (cz. II). *Rachunkowość*, 4(85), 63–72.
- Brzezin, W. (1998). *Ogólna teoria rachunkowości*. Wyższa Szkoła Handlu i Prawa.
- Chluska, J. i Rubik, J. (2016). Polityka rachunkowości w sprawozdawczości i badaniu sprawozdań finansowych. *Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, 80, 31–37. <https://doi.org/10.18276/frfu.2016.2.80/2-03>
- Cho, M. i Krishnan, G. V. (2023). Principles-based accounting standards and audit outcomes: empirical evidence. *Review of Accounting Studies*, 28(1), 164–200.
- Dhole, S., Liu, L., Lobo, G. J. i Mishra, S. (2021). Economic policy uncertainty and financial statement comparability. *Journal of Accounting and Public Policy*, 40(1), 106800.
- Fijałkowska, J. i Zyznarska-Dworczak, B. (2017). Społeczna odpowiedzialność biznesu a tworzenie wartości banków. *Zarządzanie i Finanse*, 15(2, cz. 1), 107–119.
- Foster, G. (1980). Accounting policy decisions and capital market research. *Journal of Accounting and Economics*, 2(1), 29–62.
- Furman, J. (2011). Badanie zasadności polityki rachunkowości przedsiębiorstwa przez biegłego rewidenta. *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, 60, 85–94.
- Hendriksen, E. A. i van Breda, M. F. (2002). *Teoria rachunkowości*. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Hope, O. K. (2003). Accounting policy disclosures and analysts' forecasts. *Contemporary Accounting Research*, 20(2), 295–321.
- Karmańska, A. (2008). Kierunki zmian w pomiarze dokonania przedsiębiorstwa a wyzwania dla współczesnej rachunkowości. *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, 44, 115–133.
- Kondraszuk, T. (2011). Polityka rachunkowości a zasada kontynuacji działania. *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, 60, 189–200.
- KSB 230. (2019). Krajowy Standard Badania 230. Dokumentacja badania. Załącznik nr 1.4 do uchwały Nr 3430/52a/2019 Krajowej Rady Biegłych Rewidentów z dnia 21 marca 2019 r.
- KSB 315. (2019). Krajowy Standard Badania 315. Identyfikacja i oszacowanie ryzyk istotnego zniekształcenia poprzez zrozumienie jednostki i jej otoczenia. Załącznik nr 1.10 do uchwały Nr 3430/52a/2019 Krajowej Rady Biegłych Rewidentów z dnia 21 marca 2019 r.
- KSB 315 (Z). (2019). Krajowy Standard Badania 315 (Z) (zmieniony w 2022 r.) w brzmieniu MSB (PL) 315 (zmienionego w 2019 r.) – Identyfikacja i oszacowanie ryzyk istotnego zniekształcenia (2272). Załącznik nr 1.10 do uchwały Nr 3430/52a/2019 Krajowej Rady Biegłych Rewidentów z dnia 21 marca 2019 r.
- KSB 330. (2019). Krajowy Standard Badania 330. Reakcje biegłego rewidenta na oszacowane ryzyka. Załącznik nr 1.12 do uchwały Nr 3430/52a/2019 Krajowej Rady Biegłych Rewidentów z dnia 21 marca 2019 r.
- KSB 540 (Z). (2020). Krajowy Standard Badania 540 (Z). Badanie szacunków księgowych, w tym szacunków księgowych wartości godziwej i powiązanych ujawnień. Załącznik nr 1 do uchwały Nr 1107/15a/2020 Krajowej Rady Biegłych Rewidentów z dnia 8 września 2020 r.
- KSB 700 (Z). (2019). Krajowy Standard Badania 700 (Z). Formułowanie opinii oraz sprawozdawczość na temat sprawozdania finansowego. Załącznik nr 1.29 do uchwały Nr 3430/52a/2019 Krajowej Rady Biegłych Rewidentów z dnia 21 marca 2019 r.

- KSB 705 (Z). (2019). Krajowy Standard Badania 705 (Z). Modyfikacje opinii w sprawozdaniu niezależnego biegłego rewidenta. Załącznik nr 1.31 do uchwały Nr 3430/52a/2019 Krajowej Rady Biegłych Rewidentów z dnia 21 marca 2019 r.
- KSB 706 (Z). (2019). Krajowy Standard Badania 706 (Z). Akapity objaśniające ze zwróceniem uwagi oraz akapity zawierające inne sprawy w sprawozdaniu niezależnego biegłego rewidenta. Załącznik nr 1.32 do uchwały Nr 3430/52a/2019 Krajowej Rady Biegłych Rewidentów z dnia 21 marca 2019 r.
- KSR 7. (2018). Krajowy Standard Rachunkowości 7. Zmiany zasad (polityki) rachunkowości, wartości szacunkowych, poprawianie błędów, zdarzenia następujące po dniu bilansowym – ujęcie i prezentacja. Załącznik do uchwały Nr 3/2018 Komitetu Standardów Rachunkowości z dnia 13 listopada 2018 r.
- Michalczyk, L. (2011). Współczesne nurty rachunkowości w aspekcie realizacji celów ekonomicznych przedsiębiorstw. *Przegląd Organizacji*, 2, 34–38.
- Morris, R. D. (1987). Signalling, agency theory and accounting policy choice. *Accounting and Business Research*, 18(69), 47.
- MSR 8. (2008). Międzynarodowy Standard Rachunkowości 8. Zasady (polityka) rachunkowości, zmiany wartości szacunkowych i korygowanie błędów (Dz. Urz. UE L 320/34 z 29.11.2008).
- Pfaff, J. (2014). Polityka rachunkowości w procesie badania sprawozdań finansowych. *Studia Ekonomiczne*, 201, 233–243.
- Pinto, I., Morais, A. I. i Quick, R. (2020). The impact of the precision of accounting standards on the expanded auditor's report in the European Union. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 40, 100333.
- Poniatowska, L. (2014). Polityka rachunkowości w zakresie rezerw na zobowiązania i jej znaczenie w kształtowaniu wyniku finansowego. *Studia Ekonomiczne*, 201, 255–265.
- Robson, K. (1993). Accounting policy making and “interests”: Accounting for research and development. *Critical Perspectives on Accounting*, 4(1), 1–27.
- Salterio, S. i Koonce, L. (1997). The persuasiveness of audit evidence: The case of accounting policy decisions. *Accounting, Organizations and Society*, 22(6), 573–587.
- Sawicki, K. (2000). Polityka rachunkowości i polityka bilansowa Zakres terminologiczny i zastosowanie. *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, 1, 84–95.
- Staszal, A. i Zieniuk, P. (2023). *Badanie wartości szacunkowych w praktyce rewizji finansowej*. Difin.
- Stępień, K. (2012). Polityka rachunkowości jako instrument kreowania wizerunku przedsiębiorstwa w okresie kryzysu gospodarczego. *Zeszyty Naukowe Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego*, 13.
- Stępień, K. (2014). Polityka rachunkowości w kontekście rachunkowości kreatywnej. *Studia Ekonomiczne*, 201, 314–326.
- Szczotka, J. (2012). Polityka rachunkowości jako element badania sprawozdania finansowego. W: D. Mikulska (red.), *Polityka rachunkowości jednostki a jakość sprawozdania finansowego* (s. 149–164). Wydawnictwo KUL.
- Świetla, K. i Zieniuk, P. (2017). Polityka rachunkowości w praktyce jednostek gospodarczych w kontekście jej oceny przez biegłych rewidentów. *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, 92(148), 191–206.
- Uchwała. (2019). Uchwała Nr 3430/52a/2019 Krajowej Rady Biegłych Rewidentów z dnia 21 marca 2019 r. w sprawie krajowych standardów badania oraz innych dokumentów. Polska Izba Biegłych Rewidentów.
- Ustawa. (1994). Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 120 ze zm.).

- Ustawa. (2017). Ustawa z dnia 11 maja 2017 r. o biegłych rewidentach, firmach audytorskich oraz nadzorze publicznym (Dz. U. z 2023 r., poz. 1015).
- Zyznarska-Dworczak, B. (2018). Teoria legitymizacji w badaniach rachunkowości zarządczej. *Problemy Zarządzania – Management Issues*, 16, 1(72), 195–203.
- Zyznarska-Dworczak, B. (2019). *Rachunkowość zrównoważona w ujęciu kognitywno-teoretycznym*. Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu.
- Zyznarska-Dworczak, B. (2022). Financial and ESG reporting in times of uncertainty. *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, 46(4), 161–180. <https://doi.org/10.5604/01.3001.0016.1307>
- Zyznarska-Dworczak, B. (2023). Nadzór korporacyjny w zapewnianiu jakości sprawozdawczości finansowej i z zakresu rozwoju zrównoważonego w warunkach niepewności. *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, 47(2), 99–119. <https://doi.org/10.5604/01.3001.0053.6061>
- Zyznarska-Dworczak, B. (2024). Zawodowy sceptycyzm audytora w warunkach niepewności gospodarczej. *Rocznik Audytu i Rachunkowości* (The Annual Journal of Audit and Accounting), 546/12, 183–209.
- Zyznarska-Dworczak, B. i Fijałkowska, J. (2018). Sustainability assurance in the light of the legitimacy theory. *Przedsiębiorczość i Zarządzanie*, 19(11), 395–408.
- Zyznarska-Dworczak, B. i Rudźzionienė, K. (2022). Corporate COVID-19-related risk disclosure in the electricity sector: Evidence of public companies from Central and Eastern Europe. *Energies*, 15(16), 5810. <https://doi.org/10.3390/en15165810>